

УДК 316.614-053.81:316.614.2
<https://doi.org/10.34142/24130060.2021.22.1.11>

СОЦІАЛІЗАЦІЙНА ТРАЄКТОРІЯ МОЛОДІ В ПЕРІОД ПАНДЕМІЇ: БЕЗПЕКОВИЙ АСПЕКТ

В. О. Пелішенко

Т. В. Жванія

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Стаття присвячена визначенню особливостей соціалізації молоді в період пандемії у контексті вимог забезпечення її соціальної безпеки.

Методологічними засадами дослідження є висновки соціальних філософів П. Бергера та Т. Лумана про зміни одного світу свідомості на інший в період вторинної соціалізації, що ґрунтуються на первинній соціалізації і усвідомленні реальності та пристосуванні її до існуючої соціальної реальності, де під впливом зміненої реальності індивід змінюється сам, намагаючись стати актуальним у світі, що трансформується.

А також твердження сучасних психологів та соціологів про важливість «значимо інших» як головних агентів вторинної соціалізації молоді.

Ключові слова: соціалізація, первинна соціалізація, вторинна соціалізація, молодь, ризики, пандемія, Covid–19, соціальна безпека.

СОЦИАЛИЗАЦИОННАЯ ТРАЕКТОРИЯ МОЛОДЕЖИ В ПЕРИОД ПАНДЕМИИ: БЕЗОПАСНЫЙ АСПЕКТ

В. А. Пелишенко, Т. В. Жвания

Статья посвящена определению особенностей социализации молодежи в период пандемии в контексте требований обеспечения социальной безопасности.

Методологическими основами исследования являются выводы социальных философов П. Бергера и Т. Лумана об изменениях одного мира сознания на другой в период вторичной социализации, которые основываются на первичной социализации и осознании реальности и приспособлении ее к существующей социальной реальности, где под влиянием изменившейся реальности индивид меняется сам, пытается стать актуальным в трансформируемом мире.

А также утверждение современных психологов и социологов о важности «значимых других» как главных агентов вторичной социализации молодежи.

Ключевые слова: социализация, первичная социализация, вторичная социализация, молодежь, риски, пандемия, Covid–19, социальная безопасность.

THE SOCIALIZATION TRAJECTORY OF YOUTH DURING THE PANDEMIC PERIOD: A SAFE ASPECT

V. Pelishenko, T. Zhvaniia

The article is devoted to defining the features of socialization of youth during the pandemic in the context of the requirements of its social security.

The methodological principles of the study are the conclusions of social philosophers P. Berger and T. Luhmann on changes in one world of consciousness to another in the period of secondary socialization, based on primary socialization and awareness of reality and its adaptation to existing social reality, where under the influence of changed reality, trying to become relevant in a transforming world

As well as the claims of modern psychologists and sociologists about the importance of «significant others» as the main agents of secondary socialization of youth.

It is proved that the formation of a positive trajectory of socialization of student youth in times of uncertainty and new social challenges is extremely important. After all, the process of socialization of young people can take on the features of the unexpected, which goes against the social norms of society, takes the opposite vector.

It is noted that during the pandemic, the labor market changed significantly, as did the career strategies of young people. Some young people experienced social alienation, the inability to participate in society, the participation of socially excluded people forced to use individual survival strategies, underground commerce, shadow employment.

It is substantiated that the social uncertainty of modernity provokes in young people a sense of insecurity from reality, new social, political, medical, biological threats are not rationally explained, so the discourse of social security is becoming one of the main factors of modern socialization have not yet appeared.

It was clarified that the safety of young people is the main goal of the welfare state, modern man must have security guarantees from the state, the level of danger is constantly growing.

Key words: socialization, primary socialization, secondary socialization, youth, risks, pandemic, Covid-19, social security.

Постановка проблеми. Концептуалізація феномену соціальних ризиків та невизначеності в період пандемії неможлива без визначення нових соціальних диспозицій молоді як в окремому соціумі, так і у глобальному суспільстві. Швидкі соціальні зміни, викликані пандемією призводять до невизначеності в суспільстві, до ситуативної соціальної тривоги. Нові соціальні ризики та виклики вказують на нові фактори потенціалу невизначеності, що обумовлює появу нових соціальних, економічних, біологічних, медичних, культурологічних загроз. Соціальна невизначеність супроводжується новими соціальними викликами, молоді стає важко ставити

собі цілі та обирати засоби їх досягнення, а процес ціледосягання залежить від зовнішніх факторів, на які немає впливу.

Все це потребує наукового аналізу та пояснення детермінант подолання соціальних ризиків та невизначеності в період пандемії коронавірусу, що дозволить мінімізувати наслідки нових соціальних викликів на соціальну поведінку молоді. Зрозуміло за цих обставин актуалізується дискурс соціальної безпеки молоді як соціальної групи, що змушена будувати кар'єру в карантинних умовах.

Аналіз актуальних досліджень. Теоретичний конструкт соціалізації студентської молоді досліджений на достатньо високому науково-теоретичному рівні, разом з тим карантинні умови, локдауни висвітлюють нові проблемні зони, виводять їх з тіні, вимагають осучасненого переосмислення.

Процеси десоціалізації та ресоціалізації студентської молоді під час пандемії та самоізоляції набувають нових соціальних характеристик. Соціалізація студентської молоді зараз переживає концептуальних змін. На фоні соціальної ексклюзії молоді, відбувається зростання стихійної соціалізації, що керується ситуативними факторами. Аналіз досліджень вторинної соціалізації в умовах пандемії коронавірусу показує, що концепцій, що пояснюють процеси десоціалізації та ресоціалізації в період пандемії недостатньо.

У своїй статті ми базуємось на висновках соціальних філософів П. Бергера та Т. Лумана про зміни одного «підсвіту» на інший в період вторинної соціалізації, що ґрунтуються на первинній соціалізації та усвідомленні реальності та пристосуванні її до існуючої соціальної реальності. Де під впливом зміненої реальності індивід змінюється сам, намагаючись стати актуальним у світі, що трансформується. Разом з тим, ми згодні з висновками сучасних дослідників (зокрема, А. Кравченко та Р. Захаркіна) про важливість «значимо інших» як головних агентів вторинної соціалізації молоді.

Відтак, **метою статті** є визначення особливостей соціалізації молоді в період пандемії у контексті вимог забезпечення її соціальної безпеки.

Виклад основного матеріалу. Іноді молодь розглядають як маргінальну групу у перехідному стані. Юність як приклад структурної маргінальності наводять Т. Уїттерманс та І. Краус, де відбувається обмеження інституційних ролей, що становить загрозу для представників нижніх класів та меншин.

Молодь як перехідну, специфічну групу описує Дж. Манчині, який описує юність у якості прикладу маргінальної соціальної ролі та визначає, що вона є продуктом членства в ролі, що знаходиться між дитинством та дорослістю (Dmitrieva, 2012, s. 165).

Сприйняття соціальних загроз та невизначеності в різних суспільствах сприймаються по різному, на це впливають традиції, соціальні норми, рівень освіти та благополуччя, включаючи різницю вісі національних культур за Г. Хофстеде. Так, вісь «запобігання невизначеності» співвідноситься з терпимістю суспільства до невизначеності. Ця вісь показує, наскільки культура програмує своїх членів почувати дис(комфорт) у неструктурованих ситуаціях, тобто, нових, неочікуваних, невідомих і тих, що відрізняються від звичайних (Shipunova, 2016, s. 108).

Карантинні умови навчання трансформують соціальне життя молоді, особистість, її мислення зараз переживають концептуальні зміни, онлайн навчання, не всі студенти сприймають як навчання. На думку Е. Гідденса, розвиток телекомунікацій може призвести до деінституціоналізації: «Можливість здійснення дій на відстані може обмежити необхідність масового знаходження людей у визначених установах. Лікарні, тюрми, школи і тому подібне можуть бути «розібрані» на окремі складові і «розкидані» у просторі і часі» (Shipilov, 2018, s. 18).

Теоретичне осмислення дистанційного навчання та роботи вимагає звернути увагу на кар'єрну ексклюзію молоді. Карантинні заходи, локдаун обмежують соціальний простір, перешкоджають відкритій конкурентній

боротьбі за кращу роботу, є фільтром, що заважає особистості реалізувати себе у бажаних соціальних сферах, вибудованих інституційними правилами, заважають потрапити у мейнстрім соціального буття.

Як теоретичний конструкт «соціальна ексклюзія», базується на висновках французького соціолога А. Турена про перехід людства від вертикального до горизонтального суспільства, де поділ людей перерозподіляється з дихотомії «верх-низ» на «центр-периферія». Категорія людей «периферія» має обмежені можливості для того, щоб побудувати успішну кар'єру, і згодом витісняється на периферію соціального життя.

Професор соціології Копенгагенського університету П. Абрахамсон зазначає, що термін «соціальна ексклюзія» склався у ході дослідження маргіналізації, депривації, виключення. Підсумовуючи свої міркування П. Абрахамсон зазначає, що в концепції соціальної ексклюзії більше уваги приділяється громадянським правам чи обмеженню цих прав шляхом дискримінації від інститутів соціальної інтеграції, перш за все на ринку праці (Biskup, 2014, s. 249). Тому сучасне суспільство повинно стати соціально інклюзивним для всього, що втілюється у єдності людини і соціуму.

«Вертикальна» багатомірна модель Ф. Фаррінгтона наводить п'ять фундаментальних систем, необхідних для функціонування інклюзивного суспільства:

- соціальна – сім'я, ринок праці, спільноти, в тому числі і професійні;
- економічна – заробітна плата, безпека, ринок товарів та послуг;
- інституційна – законодавство, освіта, охорона здоров'я;
- територіальна – міграція, транспорт та зв'язок;
- символічні відносини – ідентичність, толерантність, резил'єнтність, стійкість до стресів, мотивація (Astoyanc і Rossihina, 2019, s. 54).

«Горизонтальна» соціальна інклюзія включає людину в діяльність, групу, формує емоційний контакт з соціумом, почуття приналежності та позитивної самоідентифікації. На думку П. Абрахансона, класова стратифікація суспільства поступово змінюється, вертикальна диференціація

заміщується горизонтальною, що поділяє людей на «інсайдерів» та «аутсайдерів», тобто люди поділяються на тих хто в центрі та на периферії.

На жаль, молодь стикається з кар'єрною ексклюзією ще на стадії пошуку роботи. Освіта та професійна мобільність перестають слугувати засобом проти бідності, зараз студентська молодь стикається з поступовим закриттям соціальних дверей (З. Бауман).

Під час пандемії ринок праці суттєво змінився, кар'єрні стратегії молоді також. Частина молоді відчула на собі соціальне відчуження, неможливість брати участь у житті суспільства, зазнала участі соціально виключених людей, змушених використовувати індивідуальні стратегії виживання, підпільну комерцію, тіньову зайнятість.

Соціальна виключеність частини молоді негативно відображається на суспільстві в цілому. Нездатність брати участь у соціальному житті суспільства можна розглядати як депривацію самих виключених і як дискримінацію з боку суспільства.

Все це може вплинути на процеси депрофесіоналізації, що спровокували нові форми трудової діяльності: неповна зайнятість, дистанційна робота, тимчасові контракти, лізінг персоналу, фріланс та інше. В період пандемії ми спостерігаємо за розмиванням традиційної форми організації праці (М. Кастельс), яка залежала від зайнятості на протязі всього робочого дня та чітких критеріїв просування по кар'єрним сходам.

Гнучкий ринок праці впливає на відсутність професійної самоідентифікації тимчасових робітників класу прекаріату, праця вже не є стрижнем, навколо якого формуються ідентифікація особистості та її життєві плани.

Зміни в організації навчання і праці трансформують суб'єктивну реальність, тому необхідно розглянути механізми зміни соціалізаційної траєкторії з ціллю досягнення балансу між суб'єктивною та об'єктивною реальністю соціалізації молоді.

П. Бергер та Т. Луман вважали, що соціалізація ніколи не буває повною, а суб'єктивна реальність за допомогою інтерналізації постійно трансформується, що в свою чергу включає процеси десоціалізації (руйнації, демонтажу) та ресоціалізації. Процеси перетворення десоціалізації у ресоціалізацію відбуваються за допомогою альтерації, якісної зміни індивідуальних орієнтирів соціальної поведінки. Альтернація радикально повному розставляє акценти реальності, відтворює нову сильну емоційну ідентифікацію особистості, що ресоціалізується, що характерна для раннього дитинства або первинної соціалізації (Klevsova, 2011, s. 121). Альтернація повному визначає порядок елементів, які перебудовуються, вона здійснює не тільки зміни, але й миттєвий стрибок, перевтілення.

Під час навчання в університеті, у студентській молоді умовно закінчується первинна соціалізація, починається процес десоціалізації, коли відбувається модифікація, заміщення цінностей, установ, дитячої орієнтації під впливом нового середовища. Ці нові ціннісно-нормативні стандарти ще доволі нестійкі, у молоді ще не зникли цінності, погляди, що склалися у батьківському домі. В карантинних умовах, під час локдаунів блокуються канали самореалізації, відсутні соціокультурні канали самореалізації, молодь позбувається перспективи, витісняється на периферію суспільства. Процес десоціалізації поступово замінюється процесом ресоціалізації, набуванням нових дорослих якостей, разом з тим, карантинні умови можуть їм завадити. Знаходження довгий час вдома, вимушене навчання та спілкування онлайн, можуть призвести до дезорієнтації молоді, до девіантних форм самовираження, до переміщення назад в дитинство, коли молода людина повертається зі студентської лави під пильний нагляд батьків та життя за їхній рахунок.

Великий евристичний потенціал міститься у дослідженні стихійних факторів соціалізації студентської молоді, А. Мудрик пропонує характеристики стихійної соціалізації:

1. Стихійна соціалізація – процес непередбачуваних взаємодій та взаємовпливів суспільства;

2. Стихійна соціалізація – процес навчання, або безсистемне оволодіння людиною (завдяки мові, звичаям, традиціям та ін.) репертуарами поведінки (Б. Скіннер) та здатність уявляти зовнішній вплив та відповідну реакцію на них у символічному вигляді «внутрішньої моделі зовнішнього світу» (А. Бандура);

3. Стихійна соціалізація – процес континуальний, тобто, людина постійно взаємодіє з соціумом (навіть будучи усамітненою);

4. Стихійна соціалізація має цілісний характер, тому що людина як її об'єкт відчуває вплив соціуму у всіх аспектах свого розвитку та змін (позитивних або негативних); як суб'єкт вона в тій або іншій ступені пристосовується та уособлюється у соціумі у взаємодії зі всіма комплексами обставин свого життя (Mudrik, 2009, s. 8-9).

Названі характеристики стихійної соціалізації вказують на суб'єктний характер вторинної соціалізації індивіда. Соціалізуємий сам обирає цікаву для себе інформацію, яка в подальшому може мати на нього великий вплив. Така соціалізаційна траєкторія має випадковий характер, вона безсистемна і не має перед собою остаточної цілі. Часто молода людина не може опанувати різновекторні інформаційні потоки, тому підкорюється інформаційній кон'юнктурі.

Відбувається маргіналізація студентської молоді, виключається просторова мобільність, соціально-професійні та економічні переміщення. За багатьма студентами закріплюється проміжна позиція, вони як би студенти, а з іншого боку не зовсім студенти. Навчання онлайн дезорганізує навчальний процес, студенти не проходять практику, конкурентний момент сесії нівелюється, закордонні поїздки заблоковані, в більшій масі студенти позбавлені можливості підзаробити, часткової зайнятості. Процес маргіналізації проявляється у моральній дезорганізації студентської молоді та у формуванні маргінальних рис соціальних аутсайдерів, формуванні

«нових бідних». Статус сучасного студента в результаті інституційної кризи набуває якостей маргінальності: їх соціальне положення нестійке, соціокультурна орієнтація невизначена, соціальна траєкторія багатовекторна та має багато протиріч.

Проміжний стан студентської молоді в період пандемії може означати саме низьке положення в соціальній ієрархії суспільства. Структурна маргінальність студентської молоді включає в себе процеси перехідності та периферійності. Перехідність проявляється в протиріччі статусної позиції, у переході від однієї статусної позиції до іншої. Перехідність виникає в результаті процесів соціальної мобільності, з одного боку, а з іншого структурна маргінальна перехідність сама впливає на соціальну структуру суспільства, що свідчить про процес переходу від сталої соціальної структури суспільства до нової структури. Перехідний стан студентської молоді як соціальної групи може свідчити про неадаптованість до нових соціальних викликів, про проміжний стан між різними стратами, свого роду «соціальне зависання». Структурна маргінальна перехідність в період пандемії спровокована якісними змінами образу соціального життя студентської молоді, комунікації, діяльності, змінами професійного статусу (формування професійних навичок ускладнено).

Дезорганізація соціальних зв'язків під час пандемії впливає і на структурну маргінальність-периферійність студентської молоді. Периферійність соціального стану студентської молоді свідчить про периферійний стан у соціальній структурі суспільства. На жаль, не всі випускники 2020 р. змогли отримати роботу за фахом, тому соціально-професійне переміщення замість соціального зростання, змінилось на соціальне пониження. Неможливість отримати роботу за фахом в умовах пандемії призводить до змін у професійному статусі, впливає на погіршення умов праці, впливає на зміну професії, на перехід до часткової зайнятості, повної втрати роботи за спеціальністю.

Зниження рівня доходу впливає на базисний статус особистості, зниження або неотримання бажаного соціального статусу призводить до безпорадності, безсилля змінити соціальні обставини на краще, неможливість отримати адекватний рівню освіти соціальний статус.

У період пандемії в Україні загострилися проблеми падіння рівня життя, наростає майнове розшарування, збільшується прошарок бідного населення, що відштовхує його на соціальну периферію, де панує соціальна незахищеність та незатребуваність, блокуються канали самореалізації молоді.

В Україні на сьогодні відсутні широкомасштабні проекти, які б були спрямовані на підтримку розвитку кар'єрної самореалізації молоді. У високорозвинутих країнах політико-правове забезпечення кар'єрних процесів знаходить своє відображення у комплексі законодавчих актів, програмах посилення кар'єри, стимулюванні теоретичних досліджень та розробці практичних рекомендацій щодо набуття, розвитку та реалізації вмінь та навичок в орієнтуванні ринку праці, реалізації особистісного, освітнього та культурного потенціалу особистості (Biskup, 2014, s. 250).

Кар'єрна ексклюзія має ряд інституційних наслідків: падіння інтересу до участі в трудовому процесі, зниження активності трудової поведінки молодих українців. Інституційне виштовхування призводить до мотиваційного колапсу, до зневіри у власних силах, до нездатності реалізуватись у обраній професії, до втрати професійних навичок, до переходу в інші сегменти зайнятості. Неможливість отримання роботи за спеціальністю призводить до самовиключення частини молоді з процесу працевлаштування за фахом, до кар'єрної маргіналізації окремих груп працівників.

Затяжна трансформаційна криза соціально-трудової сфери в Україні під час пандемії Covid-19 поглиблює диспропорцію між рівнем освіти, кваліфікації індивіда з рівнем доходу. Держава намагається надавати пільги, соціальну допомогу ФОПам, соціально незахищеним категоріям населення, але цих заходів недостатньо. Не всі дослідники згодні з ефективним

наданням соціальної державної допомоги, так Дж. Л. Коен та Е. Агато вважають, що ринок праці скорочується в залежності від того, що цілі категорії робітничого класу стають отримувачами допомоги від держави. «В цілому, незалежний середній клас опиняється у тисках високого рівня податків та інфляції. Поява «нового середнього класу» професіоналів державної служби та бюрократів вищого рівня лише загострює ці проблеми, через те, що ці верстви зацікавлені у виробництві та зростанні отримувачів допомоги від держави» (Коен і Агато, 2003, с. 34).

Ринок праці скорочується у всьому світі, на це вказував Дж. Ріфкін, говорячи про зникнення масової зайнятості і як наслідок цього перебудови соціальної структури через впровадження нових інформаційних технологій у промисловість, сільське господарство, менеджмент, у високотехнологічне виробництво. Впровадження нових технологій змінює цілі галузі економіки (безпілотний транспорт, автоматизована та онлайн торгівля і т. п.) в наступні роки загрожує залишити без роботи мільйони менеджерів, консультантів, продавців, касирів, водіїв грузовиків і автобусів, таксистів, автомеханіків, бухгалтерів, страхових агентів, лікарів, викладачів, юристів, журналістів та представників інших професій (Shipilov, 2018, с. 9).

Соціальні зміни в Україні, викликані пандемією коронавірусу, впливають на високий рівень невизначеності та ситуативної тривоги у молодіжному середовищі. Відбувається розхитування соціальної структури суспільства, заміна одних уподобань іншими, система реагування особистості на ситуацію переформатовується, тобто, розвивається десипативність. Ситуативне реагування на загрозову ситуацію формує у молоді ситуативну свідомість, що виключає побудову стратегії кар'єрного зростання. На фоні соціальної невизначеності та ризику, частині молоді може здаватися, що повернення соціальної рівноваги можливо за рахунок дискримінаційних ідей по відношенню окремих груп (вікових, професійних, національних, сексуальних меншин тощо).

Формування дискримінаційних установ важливий момент ресоціалізації індивіда, адже формуються соціальні уяви про соціальних партнерів, що актуалізується інноваційним розвитком суспільства. Дискримінаційні установи набувають важливої ролі у міжгруповому та міжособистісному спілкуванні, вони здатні завадити виробленню суспільного консенсусу та заважати соціально- економічному розвитку країни.

Пандемія, мутації коронавірусу, карантинні заходи, трансформація освітніх, соціально- трудових відносин змушують суспільство шукати джерела модернізації, модифікації соціальних відносин у кризовий період. Звернення до теорії М. Фуко вказує на пошук ним джерел «позитивної влади» в ході історичного процесу в період зміни моделі «прокази» моделлю «чуми».

М. Фуко зазначає: «реакція на проказу – це негативна реакція, реакція відторгнення, виключення і т. п.. Реакція на чуму позитивна, це реакція включення, спостереження, накопичення знань, помноження владних ефектів виходячи з накопичених спостережень та знань. Відбувся перехід від технології влади, що діє шляхом переслідування, виключення, вигнання, маргіналізації, заперечення до влади позитивної, до влади, що будує, до влади, що спостерігає, пізнає та посилюється за рахунок своєї діяльності» (Фуко, 2005, s. 72).

Як видно, джерело модернізації при переході від старого режиму до нового потрібно шукати не в законодавчій діяльності, не в публічності влади, а, згідно з поглядами М. Фуко, необхідно запропонувати нові технології влади, розвиток суспільних інститутів, нові соціальні реформи.

Карантинні заходи в Україні, впровадження соціальної дистанції тільки підтверджують необхідність соціального спілкування молоді, що є невід'ємною частиною людської природи. На думку М. Ридлі, «людина має соціальні інстинкти», при цьому людину роблять людиною не дії, що відтворюються заради їжі та розмноження, а культурно формалізовані демонстрації groupness – різного роду групові ритуали, участь в яких,

маніфестує готовність індивіду до співробітництва з іншими (Shipilov, 2018, s. 14).

Треба, відмітити, що при рекрутуванні персоналу навички спілкування набувають головного значення серед інших компетенцій. Процес входження в суспільство, соціальне включення відбувається на різних рівнях, які детально описує Н. Тихонова. Вона виокремлює три рівні соціальної включеності:

включеність у неформальне спілкування з друзями та знайомими;

участь індивідів в суспільних організаціях, асоціаціях, неформальних товариствах;

існування зв'язків з індивідами з високих страт суспільства, до яких можна звернутися в разі необхідності за допомогою (Galsanamzhilova, 2006, s. 103).

Висновки і перспективи подальших досліджень. У процесі вторинної соціалізації, що продовжується з 18-ти років до кінця життя людини, встановлюється інституційний контекст, людина сприймає соціальні ролі як презентацію інституційних значень на фоні зниження емоційного зв'язку з інститутами та агентами вторинної соціалізації. Успішність вторинної соціалізації може бути пов'язана з попереднім досвідом молодої людини, різновекторний процес вторинної соціалізації може залежати від пріоритетів державної соціальної політики в Україні, яка повинна впроваджувати механізми соціальної адаптації соціально незахищеної молоді в період пандемії.

Процеси модернізації українського суспільства повинні гарантувати формування мережі політичних та соціально-економічних інститутів суспільства, скерованих на забезпечення соціального порядку та стабільності.

Широка участь студентської молоді у соціально-політичному житті через політичні партії та групи інтересів повинна сприяти соціальній інтеграції молоді та влади, сприяти спілкуванню різних верств населення.

Формування інститутів громадянського суспільства в Україні дозволить осучаснити політико-соціальну систему суспільства, підвищити її стійкість та адаптаційні можливості. Громадянське суспільство пропонує нові цінності та гарантує більш тісне співробітництво влади та студентської молоді. На думку Дж. Рифкіна, наступний етап розвитку соціуму у другій половині ХХІ ст. стане посттрудовим, тому некомерційне громадянське суспільство стане домінуючим сектором, де побудова соціального капіталу стане головним надбанням.

Формування позитивної соціалізаційної траєкторії студентської молоді в час невизначеності та нових соціальних викликів, надзвичайно важливе. Адже соціалізаційний процес молоді може прийняти риси неочікуваного, що йде в розріз соціальними нормами суспільства, приймає протилежний вектор. Дисфункціональна соціалізація проявляється під впливом подій, що призводять до протилежного результату. Соціальна невизначеність сучасності провокує у молоді відчуття незахищеності перед реальністю, нові соціальні, політичні, медичні, біологічні загрози не піддаються раціональному поясненню, тому дискурс соціальної безпеки стає одним з головних факторів сучасної соціалізації, причому він повинен поширюватися і на ті загрози, які ще не з'явилися. Тому очевидним є те, що безпека молодої людини є головною ціллю соціальної держави, сучасна людина повинна мати гарантії безпеки від держави, рівень небезпеки постійно зростає.

ЛІТЕРАТУРА

1. Астоянц, М.С. и Россихина, И.Г., 2019. Социальная инклюзия: попытка концептуализации и операционализации понятия. *Известия Южного федерального университета. Педагогические науки*, 12, с .51-58.
2. Біскуп, В.С., 2014. Інституційні та особистісні виміри кар'єрної ексклюзії. *Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства*, 20, с. 248-255.
3. Дмитриева, А. В., 2012. Социальное включение/исключение как принцип структуризации современного общества.

REFERENCES

1. Astoyanc, M.S. i Rossihina, I.G., 2019. Socialnaya inklyuziya: popytka konceptualizacii i operacionalizacii ponyatiya. *Izvestiya Yuzhnogo federalnogo universiteta. Pedagogicheskie nauki*, 12, s .51-58.
2. Biskup, V.S., 2014. Institutijni ta osobistisni vimiri kar'yernoyi eksklyuziyi. *Metodologiya, teoriya ta praktika sociologichnogo analizu suchasnogo suspilstva*, 20, s. 248-255.
3. Dmitrieva, A. V., 2012. Socialnoe vklyuchenie/isklyuchenie kak princip strukturacii sovremennogo obshestva.

- Социологический журнал*, 2, с. 98-114.
4. Галсанамжилова, О.Н., 2006. К вопросу о структурной маргинальности в российском обществе. *Журнал социологии и социальной антропологии*, IX(4), с. 160-169.
 5. Клевцова, Н.А., 2011. Альтернатива как механизм трансформации субъективной реальности ресоциализирующейся личности. *Вестник ТГУ*, 3(95), с. 121-123.
 6. Коэн Дж.Л. и Арато Э., 2003. *Гражданское общество и политическая теория*. Перевод с английского И. И. Мюрберг. Москва: Издательство «Весь мир».
 7. Мудрик, А.С., 2009. Человек в процессе социализации: три ипостаси. *Вестник ПСТГУ. Педагогика. Психология*, 3(14), с. 7-16.
 8. Фуко, М. 2005. *Ненормальные: курс лекций, прочитанных в Коллеж де Франс в 1974-1975 учебном году*. Санкт-Петербург: Наука.
 9. Шипилов, А.В., 2018. Будущее постсовременного общества: Вперед в прошлое? *Журнал социологии и социальной антропологии*, 1, с. 7-26.
 10. Шипунова, Т.В., 2016. Социальная безопасность: тематизация дискуссионного поля. *Журнал социологии и социальной антропологии*, XIX (2(85)), с. 101-112.
- Sociologicheskij zhurnal*, 2, s. 98-114.
4. Galsanamzhilova, O.N., 2006. K voprosu o strukturnoj marginalnosti v rossijskom obshestve. *Zhurnal sociologii i socialnoj antropologii*, IX(4), s. 160-169.
 5. Klevcova, N.A., 2011. Alternaciya kak mehanizm transformacii subektivnoj realnosti resocializiruyushejsya lichnosti. *Vestnik TGU*, 3(95), s. 121-123.
 6. Koen, Dzh.L. i Arato, E., 2003. *Grazhdanskoe obshestvo i politicheskaya teoriya*. Perevod s anglijskogo I. I. Myurberg. Moskva: Izdatelstvo «Ves mir».
 7. Mudrik, A.S., 2009. Chelovek v processe socializacii: tri ipostasi. *Vestnik PSTGU. Pedagogika. Psihologiya*, 3(14), s. 7-16.
 8. Fuko, M. 2005. *Nenormalnye: kurs lekcij, pročitannyh v Kollezhe de Frans v 1974-1975 uchebnom godu*. Sankt-Peterburg: Nauka.
 9. Shipilov, A.V., 2018. Budushee postsovremenного obshestva: Vpered v proshloe? *Zhurnal sociologii i socialnoj antropologii*, 1, s. 7-26.
 10. Shipunova, T.V., 2016. Socialnaya bezopasnost: tematizaciya diskussionnogo polya. *Zhurnal sociologii i socialnoj antropologii*, XIX (2(85)), s. 101-112.

Інформація про авторів

Пелішенко Вадим Олексійович – кандидат політичних наук, інспектор СКЗ ХРУП № 1 ГУНП в Харківській області, майор поліції; ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-4735-9016>.

Жванія Тарас Валеріанович – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди; e-mail: taras.zhvaniia@gmail.com; ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-1160-6254>.

Стаття надійшла до редакції: 04.05.2021 р.

Прийнята до друку: 18.05.2021 р.